

PM Uppföljning av översiktsplanens målområden och utmaningar 2022

KFKS 2016/704

2022-09-01

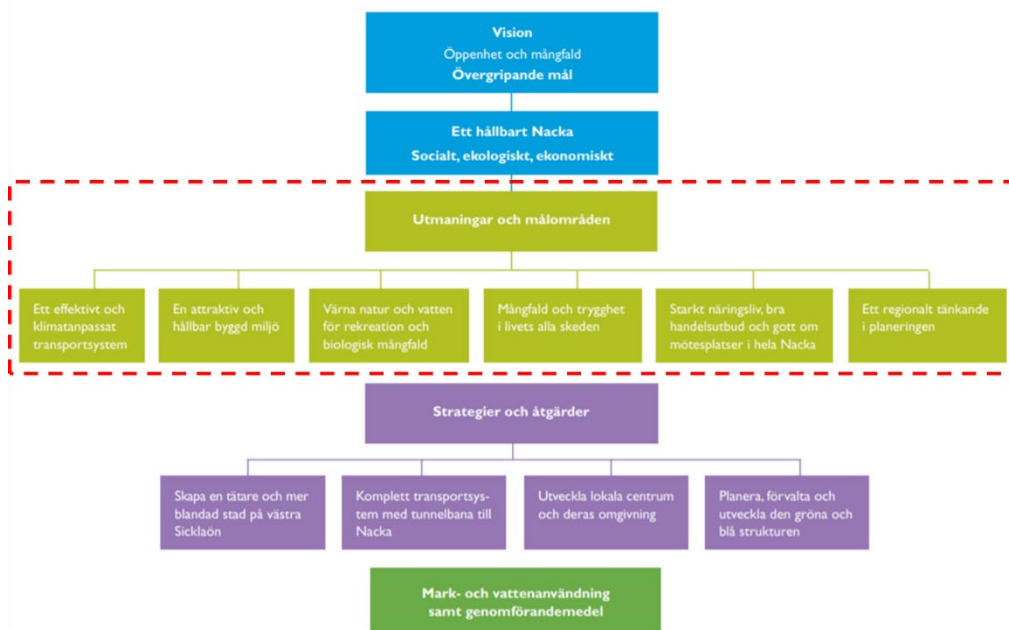
Enheten för strategisk stadsutveckling

Innehållsförteckning

Introduktion	3
Uppföljning av översiktsplanens utmaningar och målområden	3
Ett effektivt och klimatanpassat transportsystem.....	4
En attraktiv och hållbar byggd miljö	4
Värna natur och vatten för rekreation och biologisk mångfald	5
Mångfald och trygghet i livets alla skeden	6
Starkt näringsliv, bra handelsutbud och gott om mötesplatser i hela Nacka.....	7
Ett regionalt tänkande i planeringen.....	8
Agenda 2030 och de globala målen	8

Introduktion

Enligt gällande översiktsplan (ÖP) – *Hållbar framtid i Nacka*, antagen i maj 2018, ska en uppföljning och redovisning av läget vad gäller översiktsplanens mål och åtgärder göras årligen. 2021 gjordes den senaste uppföljningen av åtgärderna för översiktsplanens fyra stadsbyggnadsstrategier för gällande översiktsplan (KF den 21 maj 2018 § 141). Nu har enheten för strategisk stadsutveckling genomfört en bredare uppföljning av översiktsplanens utmaningar och målområden med tillhörande mål.

Uppföljningen kommer utgöra ett viktigt underlag till kommande planeringsstrategi. Planeringsstrategin ersätter det som tidigare kallades aktualitetsprövning och kommunen måste anta denna inom 24 månader efter ordinarie riksdagsval 2022 - annars upphör ÖP att vara aktuell. I planeringsstrategin bör kommunfullmäktige ta ställning till det fortsatta arbetet med översiktsplaneringen, om ÖP är aktuell och eventuellt ändrade planeringsförutsättningar som påverkar utpekad mark- och vattenanvändning i ÖP.

Inom ramen för uppföljningen av översiktsplanen har enheten också gjort en genomgång av de globala målen och delmålen i agenda 2030 för att se hur väl översiktsplanen fångar de dessa.

Uppföljning av översiktsplanens utmaningar och målområden

Nedan följer en sammanfattning av uppföljningen av översiktsplanens sex målområden.

Ett effektivt och klimatanpassat transportsystem

Bra kollektivtrafikutbud men mobilitetsfrågan behöver lyftas/breddas

Översiktsplanen uttrycker det tydligt: *”För att få ett framkomligt och pålitligt trafiksystem för alla trafikanter, måste människors resvanor förändras. Det kan innebära att välja att åka mer kollektivt, resa andra tider på dygnet, gå eller cykla. Detta är nödvändigt om vi ska uppnå målet om ett klimatanpassat transportsystem.”*

I och med tecknande av tunnelbaneavtalet tog Nacka ett historiskt steg mot ett mer effektivt och klimatanpassat transportsystem. Tunnelbanans utbyggnad har påbörjats och märks på västra Sicklaön även om tidplanen skjutits något framåt i tiden. Med utbyggd tunnelbana, den nya mötesplatsen med bussterminal i Centrala Nacka och den successiva upprustningen av Saltsjöbanan med moderna tåg, får Nackaborna mycket goda förutsättningar att resa mer hållbart.

Det kommer dock inte räcka hela vägen för att minska koldioxidutsläpp från personbilstrafik och tunga transporter – som är en stor källa till utsläpp i kommunen. När den effektiva kollektivtrafiken finns på plats behöver kommunen ytterligare satsa på en samordnad trafik- och stadsplanering samt parkeringsstyrning så att de trafikslag som är mest effektiva och klimatsmarta prioriteras. Kommunen bör på flera sätt uppmuntra människor att resa kollektivt, med cykel och miljöfordon. Här behöver ett långsiktigt arbete med miljö- och klimatfrågor kopplas till hållbara transporter, kommunens koldioxidbudget och det arbete som görs inom stadsbyggnads- och investeringsprojekt. Det kräver uthållighet, systematik och kontinuerlig uppföljning samt översyn om åtgärderna ger önskad effekt. Det kan till exempel vara fler beteendepåverkande insatser för nackabor och nackaföretag, att kommunen främjar hållbara mobilitetslösningar tillsammans med byggaktörer och övriga intressenter på marknaden. En ytterligare vinst om övergången till mer effektiva och klimatsmarta transporter lyckas är att utrymme frigörs för stadsutveckling. Bilar är utrymmeskrävande vare sig de är i rörelse på transportvägnätet (framkomlighet och köer) eller står parkerade. Underbyggda garage fördyrar dessutom bostadsprojekt och markparkering tar värdefull mark i anspråk. Samtidigt finns platser i kommunen där kollektivtrafiken är begränsad och där bilen därför även fortsatt behöver finnas med som en del i transportsystemet.

En attraktiv och hållbar byggd miljö

Utveckling av de urbana miljöerna men klimatutmaningen behöver bemötas mer kraftfullt

Nacka är en attraktiv kommun som växer och bygger stad. Översiktsplanens markanvändning fokuserar på att förtäta i centrumlägen och på västra Sicklaön med tyngdpunkt i Sickla och Centrala Nacka, vid tunnelbanans framtida stationer,

samt permanentning av fritidshusområden i Boo. Det är också den utvecklingen som har kunnat ses sedan översiktsplanen antogs och som fortsätter i takt med vad Nackaborna och marknaden efterfrågar. Planering och utveckling av lokala centrum pågår i Älta, Orminge, Fisksätra och Ektorp. Fokus ligger på att tillskapa bostäder, verksamhetslokaler och mötesplatser i form av bland annat torg, parker och aktivitetsytor. En av de största utmaningarna för den översiktliga planeringen är att kunna visa det samhälle som kan klara av att nå målen i Parisavtalet. När kommunen tillsammans med olika aktörer stadsutvecklar i hög takt behöver vi adressera frågan hur klimatpåverkan i bygg- och bebyggelsesektorn kan minska. Målet är utsläpp på mindre än 1,5 ton koldioxid per invånare och år. I Nacka går trenden åt rätt håll och var 2019 2,0 ton per person och år. Kommunen har tagit fram en koldioxidbudget, en kartläggning över kommunens totala utsläpp av koldioxid. För att hålla koldioxidbudgeten visar beräkningarna att utsläppen i Nacka måste minska med drygt 12 procent årligen. Med nuvarande trend överskrider kommunen budgeten redan efter sju år. Koldioxidbudgeten är beräknad för Nacka kommun som geografiskt område och där ingår till exempel utsläpp från jordbruk, avfall, arbetsmaskiner, industri, inrikes- och utrikestransport och el- och fjärrvärme. Det kan därför konstateras att det är många delar inom ramen för budgeten som kommunen inte har rådighet över. Det finns flera initiativ i kommunen för en hållbar bebyggd miljö. Nacka kommuns deltagande i Viable cities Klimatneutrala städer till 2030 är ett sätt för kommunen att undersöka hur vi ska kunna skapa klimatneutral stadsutveckling.

Strategin att tillföra bebyggelse i centrala Nacka och i de lokala centrumen med närhet till service och kollektivtrafik för tillkommande bostäder och anläggningar är ett sätt att jobba för en hållbar byggd miljö. Samtidigt innebär förtätningen utmaningar för bebyggelsen att stå rustad för det förändrade klimatet. Med ökad andel hårdgjord yta ökar riskerna och samhällets sårbarhet till följd av exempelvis värmeböljor och skyfall. För att möta kraven i plan- och bygglagen behöver översiktsplanen hantera klimatrelaterade risker och hur de kan minska eller upphöra. I den översiktliga planeringen behöver vi utveckla metoder och hitta platser för multifunktionella lösningar. Det kan vara att med hjälp av grönska leverera olika ekosystemtjänster som kan omhänderta dagvatten, sänka temperaturer i stadsmiljön och samtidigt stärka biologisk mångfald och värden för rekreation.

Värna natur och vatten för rekreation och biologisk mångfald

Mycket skyddad natur men även den tätortsnära naturen behöver säkerställas

Naturen är en av de frågor som engagerar nackaborna allra mest och flera av Nackas stora och ur natur- och rekreationssynpunkt viktiga naturområden är skyddade som naturreservat. 2021 och 2022 inrättades två nya naturreservat, Rensättra och Skarpnäs, dessutom pågår arbetet med att skapa naturreservat även

i Baggensstaket och delar av Ryssbergen. Ur rekreativ synpunkt är närheten och tillgängligheten till naturen mycket viktig för att människor ska kunna ta sig ut i naturen. Här blir det nätverk av grönt inom och mellan de bebyggda områdena, den bostadsnära naturen och parkerna, viktig för både människor och biologisk mångfald. Det finns en potentiell målkonflikt mellan översiktsplanens strategi för förtätning och utveckling av Nacka stad och våra lokala centrum och möjligheten att säkerställa lokal grönstruktur för rekreation och biologisk mångfald. Även om översiktsplanen anger att nya bostäder i första hand ska byggas på redan ianspråktagen mark detaljplaneras områden i exempelvis Orminge och på västra Sicklaön som tar naturmark i anspråk. Naturmark som hyser både biologiska och rekreativa värden. När vi tillför fler människor i redan bebyggda miljöer ökar också trycket på de befintliga grönytor. Samtidigt som kommunen skyddar större sammanhängande naturområden försvinner mindre men viktiga gröna pusselbitar i de bebyggda områdena, något som får konsekvenser för både människors möjlighet till rekreation och för biologisk mångfald. Att säkerställa det gröna nätverket mellan och inom bebyggelsen är en av de stora utmaningarna för långsiktigt hållbar stadsutveckling i kommunen. Det behövs en tydligare översiktlig planering som stöd för att säkra en sammanhängande grönstruktur.

Mångfald och trygghet i livets alla skeden

Brett utbud av aktörer inom skola och välfärd men förutsättningar och behov för olika grupper behöver utredas vidare

Översiktsplanens roll för att säkerställa mångfald och trygghet i livets alla skeden handlar bland annat om tillgången till förskola och skola samt bostäder för olika åldrar, behov och förutsättningar. Gällande särskilda boenden har kommunen en upparbetad process för att tillskapa och sprida dessa i de olika kommundelarna. Även skolan har, bland annat med hjälp av friskoleetableringar, en god kapacitet och ett brett utbud som lockar många elever, även från andra kommuner. Planeringen av förskoleplatser är god i hela kommunen med undantag för västra Sicklaön. Ett flertal stadsutvecklingsprojekt har under planeringen vuxit i antalet bostäder vilket lett till ökat förskolebehov. Samtidigt har några planerade förskolor fallit bort som följd av att projekt förändrats. Det gör att planeringen i dagsläget inte innebär att planerat utbud motsvarar prognostiserad efterfrågan. En sammankopplad fråga är skolor och förskolors utemiljöer inom ramen för stadsutvecklingen. Statistiska centralbyrån har följt upp friytor hos grundskolor och trenden nationellt är att skolgårdsyta per elev minskat sedan 2014. I Nacka går den trenden att se bland grundskolor med enskild huvudman men inte för de kommunala skolorna. Mindre gårdar, både i skola och förskola, ger sämre förutsättningar för barnens lek och utevistelser och skapar samtidigt problem med slitage på de omkringliggande grönytor som nyttjas i stället.

Kommunen har förhållandevis god tillgänglighet till idrottsytor även om det finns utmaningar med att behålla en hög kapacitet samtidigt som befolkningen ökar och Nacka bygger stad. I och med den planerade befolkningstillväxten kommer

till exempel antalet möjliga träningsstimmar per aktiv att minska för fotboll, främst på Sicklaön.

Översiktsplanen har som mål att utvecklingen i samhället ska främja en god folkhälsa och att Nacka ska vara en bra kommun att leva i för alla grupper i samhället. I dagsläget har vi inte någon sammanställd kunskap kring livsvillkoren hos olika grupper i de olika kommundelarna. Här behövs ytterligare fördjupningar kring livsvillkor för olika grupper för att se vilka möjligheter den översiktliga planeringen har att stärka förutsättningarna för folkhälsa.

Starkt näringsliv, bra handelsutbud och gott om mötesplatser i hela Nacka

Utveckling av lokala centrum men en bit kvar till att nå arbetsplatsmålet

När kommunen växer behövs en balans mellan bostäder och arbetsplatser för att skapa service och en levande kommun med liv dygnet runt. I Nacka finns ett flertal centrumanläggningar med tillgång till närservice. Det sker en utveckling i flera av dessa centrum som kommer stärka utbud och service och skapa fler arbetsplatser. Det är det i dagsläget en bit kvar innan kommunen når målet om 50 000 arbetsplatser. I prognoserna framåt ser kommunen dock ut att kunna nå målet till 2035, givet att stora kontorsutvecklingsprojekt i Sickla kommer till stånd. Här behövs ytterligare fokus när det gäller hur stadsbyggnadsprojekt prioriteras in i projektportföljen och hur yta prioriteras inom projekt. Kommunen behöver bli bättre på att säkerställa en variation av verksamhetsytor och arbetsplatser som kan bidra till stadslivet och för att möjliggöra för det lokala näringslivet att utvecklas.

Mötesplatser behövs både för de organiserade och de spontana mötena. För den som är ofrivilligt ensam kan till exempel de lokala och spontana mötesplatserna spela en mycket viktig roll. Många av Nackas kulturinstitutioner är välbesökta och utgör viktiga mötesplatser lokalt, men även för besökare utifrån. Det finns flera beslutade projekt under slutförande, planering och i utredning för att stärka kulturutbudet. Dessa är ombyggnation av Dieselvekstadens kulturhus och bibliotek, Älta kultur- och fritidskvarter med nytt kulturhus, bibliotek och fritidsgård, flexibla kulturlokaler i centrala Nacka; Konst- och bibliotekscenter, Nacka aula utvecklas till konsertsal. Det är också viktigt utvecklingen av dessa lokaler sker i samverkan med stadsutvecklingen så att dessa verksamheter ges tillgång till ytor i nära anslutning utomhus som kan nyttjas för verksamheten och besökare.

Utöver dessa institutioner utgör till exempel parker, torg och bostadsgårdar viktiga mötesplatser, både för organiserade och spontana möten. I stadsutvecklingen på västra Sicklaön planeras för en ny stadspark och ett fåtal andra parkprojekt, så som Kyrkviksparken. Dock saknas större gemensamma

tillgängliga parkytor i Sickla och flera stadsutvecklingsprojekt har begränsat med friyta.

Ett regionalt tänkande i planeringen

Förstärkt regional infrastruktur men utmaningar att säkerställa ytor för teknisk infrastruktur

Sedan översiktsplanen antogs har den nya regionala utvecklingsplanen RUF 2050 antagits. Där framgår det bland annat utvecklingen av den regionala infrastrukturen med tunnelbana till Kungsträdgården-Nacka, upprustning av Saltsjöbanan och ny Skurubro som betydelsefulla beslutade investeringsåtgärder för Nacka. Med dessa satsningar blir Nacka än mer attraktivt för boende och näringsliv då kommunen kopplas ihop med det regionala spårsystemet och stärker framkomligheten i vägnätet. Det är avgörande för Nackas utveckling att de stora infrastruktursatsningarna kommer till stånd i utsatt tid. Vid förseningar kan bostadsutvecklingen framkomligheten och arbetsmarknaden påverkas negativt. Kommunens förmåga att samarbeta med Region Stockholm, Trafikverket och övriga samarbetsparters blir avgörande för att klara framdriften de närmsta åren.

I takt med att kommunen växer behöver ytor för teknisk infrastruktur säkerställas. Det kan exempelvis röra sig om anläggningar för elförsörjning eller ytor för masshantering. Det är idag hård konkurrens om marken och kommunen behöver långsiktigt säkerställa att ytor avsätts för att kunna garantera en fortsatt stadsutveckling.

För att Nacka även fortsättningsvis ska gå i takt med regionen skulle översiktsplanen med fördel ha samma tidshorisont som den regionala utvecklingsplanen RUF 2050.

Agenda 2030 och de globala målen

Kommunerna har en viktig roll att spela för att nå samtliga globala mål, direkt eller indirekt. Vissa mål och delmål har en tydligare fysisk koppling och är mer relevanta för översiktsplaneringen. I en kommande översiktsplan bör de globala målen med delmålen lyftas för att se om, och i så fall hur, översiktsplanen kan hantera frågorna på ett relevant sätt ur ett mark- och vattenanvändningsperspektiv.

En översiktlig genomgång av Nackas översiktsplan Hållbar framtid i Nacka har gjorts för att se hur ambitionerna i de globala målen och delmålen fångas av den gällande översiktsplanens mål, strategier, åtgärder och föreslagna mark- och vattenanvändning. Denna genomgång är inte en gjord som en uppföljning av hur översiktsplanen eller Nacka kommun uppnår de globala målen.

De globala mål som redan idag hanteras på ett tydligt sätt i översiktsplanen är de med kopplingar till vatten och sanitet, transportinfrastruktur och ekosystem samt biologisk mångfald. Självklart finns aspekter som går att utveckla mer inom dessa målområden. Det finns också globala mål och delmål där översiktsplanen mer eller mindre helt saknar strategier och åtgärder och där översiktsplanen kan utvecklas, dessa beskrivs kortfattat nedan.

Dialog

Översiktsplanen saknar idag fokus på inkluderande och dialogbaserat samhällsbyggande. För att skapa inkluderande och hållbar utveckling kan behov av och modeller för dialogprocesser lyftas tydligare i översiktsplanen så att de kan bli en naturlig del både i framtagandet av en ny översiktsplan och i det fortsatta stadsbyggandet.

Hållbar livsmedelsförsörjning

Livsmedelsproduktion i form av stora sammanhängande jordbruksproduktionslandskap är inte ett sannolikt utvecklingsscenario för Nacka. Däremot kommer hållbar livsmedelsproduktion och framtida livsmedelsförsörjning att bli en viktig framtidsfråga. Det osäkra säkerhetspolitiska läget samt de stegrande klimatförändringarna ändrar förutsättningarna kring hur vi ser på produktion och distribution av livsmedel. Stockholmsregionen som helhet har en mycket liten andel jordbruksmark per invånare i förhållande till behovet och är helt beroende av livsmedelsproduktionen i resten av Sverige och världen. För att minska sårbarheten skulle exempelvis livsmedelsförsörjning och distribution till kommunen kunna ses över ur ett fysiskt perspektiv. Jordbruksmarker och koloniområden samt lokal odling kan lyftas som komplement och som en pusselbit i ett sårbarhetsperspektiv.

Energiproduktion

I strävan efter att minska utsläppen av växthusgaser behöver andelen förnybar energi öka. I dagens översiktsplan nämns att möjligheter till lokal energiproduktion i syfte att minska användningen av fossila bränslen bör studeras men lokal energiproduktion är inte en del av strategier eller åtgärder och inget utpekande av områden för energiproduktion finns. Potentialen är möjligtvis begränsad i kommunen men bör kunna lyftas och utredas i en kommande översiktsplan.

Klimatanpassning

Översiktsplanen lyfter att risk för översvämningar och andra risker kopplat till klimatförändringar ska belysas vid planläggning. Klimatanpassning som tema och hur frågorna ska hanteras i den redan bebyggda miljön saknas dock. Klimatanpassning generellt måste redovisas tydligare i översiktsplanen och områden med klimatrelaterade risker kan pekas ut i karta och i strategi.

Skydd av marina områden

Frågor kring skydd av marina områden finns inte med i översiktsplanen. Nackas kustvatten är påverkade av båttrafik och omkringliggande markanvändning. Det borde dock kunna utredas om och i så fall hur skydd av marina områden är aktuellt i Nackas kustvatten.

Hållbar turism

Uttalade strategier för turism finns inte i översiktsplanen men turism lyfts som en del av en lokal ekonomi inom kulturella och kreativa näringar och som en viktig del av kustens attraktionskraft.

I och med att globala resor med flyg utgör en stor påfrestning för klimatet samt att pandemin gjort att destinationer i Sverige blivit alltmer populära som turistmål skulle den lokala turismen kunna få en större roll.

Klimat

Översiktsplanen har mål för utsläppsminskning och vägen dit går via tunnelbana och bebyggelseförtätning som dels ska skapa ett minskat resbehov, dels med hjälp av klimativänliga transporter. Även energieffektivt byggande lyfts i översiktsplanen. Det har hänt mycket på klimatområdet sedan översiktsplanen arbetades fram och det angelägna i strävan mot en begränsad global uppvärmning har lyfts globalt. Nacka kommun har tagit fram en koldioxidbudget som bör kunna vara en viktig grund för översiktsplanens utformning.

Jämställdhet och jämlikhet

Två av de globala målen syftar till ökad jämställdhet och jämlikhet. Detta är idag två begrepp som saknas i översiktsplanen. Översiktsplanen hänvisar dock till att Nacka ska vara en bra kommun för olika alla åldrar och för alla grupper i samhället. Här finns en utvecklingspotential att i en kommande översiktsplan vidareutveckla dessa begrepp och deras innebörd för markanvändningen i kommunen.

POSTADRESS
Nacka kommun, 131 81 Nacka

BESÖKSADRESS
Stadshuset, Granitvägen 15

TELEFON
08-718 80 00

E-POST
info@nacka.se

SMS
716 80

WEBB
www.nacka.se

ORG.NUMMER
212000-0167